

صبر در مصیبت، طاعت و معصیت

آیه الله بنی فضل

ارزش والای صبر

صبر پشتوانه و نگهدارنده ایمان است و افرادی که در شدت‌ها و سختی‌های این عالم، صبر و شکیبایی نداشته باشند، ایمان آنان مانند برف در معرض آفتاب و نمک در آب، زود از بین می‌رود و در مقام طاعت و بندگی به سرعت خسته و افسرده می‌شوند.

اکنون برخی از آیات و روایات را در باره صبر فهرست وار نقل می‌کنیم: خداوند سبحان در قرآن مجید، در آیات متعددی انبیاء و مؤمنین را امر به صبر و در باره آن تأکید نموده است

«وَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعِزْمِ مِنَ الرُّسُلِ».

(سوره احقاف - آیه ۳۵)

صبر کن همانگونه که پیامبران اولوالعزم صبر نمودند.

تمام پیامبران خصوصاً اولوالعزم از آنان و بالاخص پیامبر اکرم «ص» در راه رسیدن به هدف و هدایت انسان‌ها به سوی حق، در برابر ناملایمات و سختی‌ها، صبر و تحمل نموده‌اند.

پاداش صبر

در آیات قرآن و روایات معتبره، اجر و ثواب و پاداش بی‌پایان بر صبر وعده داده شده است. در آیه ۲۲ و ۲۳ از سوره رعند می‌فرمایند: «آنان که برای طلب ذات پروردگار، در مقام طاعت او، صبر کردند به اینکه نماز را بر پای داشتند و انفاق نمودند و گناهان خود را بوسیله اعمال نیک دفع می‌نمایند، باغهای بهشت برای آنان و پدران صالح و همسران و فرزندان آنان است، و ملائکه‌های خدا بر آنان از هر دری وارد می‌شوند» و در آیه ۲۴ از سوره مزبور می‌فرمایند: «سلام بر شما به سبب آنچه صبر کردید چه خوب است خانه آخرت شما!»

در آیه ۱۰ از سوره زمر می‌فرماید: «أَتَمَّا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ» همانا پاداش صبر کنندگان، بدون حساب و شمار، و با کمال و تمام داده می‌شود.

صبر در روایات

از امام جعفر صادق «ع» روایت شده

که فرمود: «الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ بِمَنْزِلَةِ الرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ فَإِذَا ذَهَبَ الرَّأْسُ ذَهَبَ الْجَسَدُ، كَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ الصَّبْرُ، ذَهَبَ الْإِيمَانُ».

(اصول کافی - ج ۲ - ص ۸۷)

صبر نسبت به ایمان مثل سر نسبت به بدن است پس اگر سر نباشد، بدن از بین می‌رود، و همچنین اگر صبر برود، ایمان می‌رود.

امیرالمؤمنین علیه السلام در روایتی می‌فرماید: «إِذَا فَارَقَ الصَّبْرَ الْأُمُورَ، قَسَدَتِ الْأُمُورُ».

(اصول کافی - ج ۲ - ص ۹۰)

اگر صبر در کارها نباشد، کارها فاسد و بی‌فایده است.

از امام محمد باقر علیه السلام روایت شده که فرمود: پدرم حضرت علی بن الحسین علیه السلام هنگام وفات مرا بر سینه خود چسباند و فرمود: ای فرزندم! وصیت و سفارش می‌کنم ترا به آنچه پدرم هنگام وفات مرا سفارش کرد. فرزندم! صبر کن بر حق هر چند که تلخ

باشد.

(اصول کافی - ج ۲ - ص ۹۱)

امام صادق علیه السلام فرمود:
«إِصْبِرُوا عَلَى الدُّنْيَا فَإِنَّمَا هِيَ سَاعَةٌ فَمَا مَضَى مِنْهُ فَلَا تَجِدَ لَهُ أَلْمًا وَلَا سُورًا وَمَا لَمْ يَجِيءْهُ فَلَا تَدْرِي مَا هُوَ وَأِنَّمَا هِيَ سَاعَتُكَ الَّتِي أَنْتَ فِيهَا فَاصْبِرْ فِيهَا عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ وَاصْبِرْ فِيهَا عَنِ مَعْصِيَةِ اللَّهِ».

(اصول کافی - ج ۲ - ص ۱۵۴).

صبر کنید بر دنیا! دنیا همان ساعت و وقتی است که در آن هستی بر گذشته و آنچه را که پشت سر گذاشتی غمناک و خوشحال نباش و آن ساعت و زمانی که می آید نمی دانی چگونه خواهد بود. همانا دنیا همین ساعتی است که الآن تو در آن هستی، پس صبر کن بر طاعت خدا و انجام دادن اعمال نیک و صبر کن در آن ساعت از معصیت خدا.

و همچنین روایت مفصلی از امام جعفر صادق علیه السلام نقل شده که در آن می فرماید: سفارش می کنم بر صبر و شکیبایی در همه امور، چرا که خداوند پیامبر اسلام «ص» را مبعوث و او را امر کرد بر صبر و مدارا و فرمود: «وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ».

(سوره ص - آیه ۱۷)

و پیامبر صبر کرد تا آنجا که به آن بزرگوار نسبتهای ناروا دادند. سینه مبارکش تنگ و ناراحت شد، خداوند این آیه را نازل فرمود: «وَلَقَدْ نَعَلِمُ أَنَّكَ بَصِيقُ صَدْرِكَ بِمَا يَقُولُونَ».

(سوره حجر - آیه ۹۷).

پس آن بزرگوار را تکذیب نمودند، غمناک شد خداوند این آیه را نازل کرد: «قَدْ نَعَلِمُ أَنَّهُ لَيَخْرُجُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يَكْذِبُونَكَ وَلَكِنَّ الظَّالِمِينَ بآيَاتِ اللَّهِ يَخْتَدُونَ. وَلَقَدْ كَذَّبْتَ رَسُولٌ مِنْ قَبْلِكَ

فَصَبِرُوا عَلَى مَا كَذَّبُوا».

(سوره انعام - آیه ۳۴ - ۳۳).

می دانیم گفتار و تکذیب آنان ترا محزون و غمناک می کنند، آنان ترا تکذیب نمی کنند بلکه آیات خدا را انکار می کنند، پیامبران گذشته هم مانند تو تکذیب شده و صبر نمودند. پیامبر اسلام هر چه در باره خودش گفتند و انجام دادند، خود را ملزم به صبر نمود تا آنجا که کفار، خدا را تکذیب نمودند؛ پیامبر فرمود: هر چه در باره خودم و خانواده و اهل بیتم گفتید صبر کردم و اما آنچه در باره خدایم می گوئید، صبر نخواهم کرد، خداوند آیه نازل کرد و فرمود: پیامبرم! باز هم صبر کن. پیامبر اسلام در همه احوال صبر نمود. خداوند به آن بزرگوار بشارت داد که عترت پاک او پیشوایان امت و متصرف به صبر خواهند بود و در این باره آیه ای را نازل کرد: «وَجَعَلْنَاهُمْ أُمَّةً يَهْتَدُونَ بِأَمْرِنَا لِمَا صَبَرُوا وَكَانُوا بآيَاتِنَا يوقنون».

(سوره سجد - آیه ۲۴).

در آن هنگام پیامبر فرمود: «الصَّبْرُ مِنَ الْإِيمَانِ كَالرَّأْسِ مِنَ الْجَسَدِ».

امام باقر علیه السلام می فرماید: «الْجَنَّةُ مَحْفُوفَةٌ بِالْمَكَارِهِ وَالصَّبْرُ مِمَّنْ صَبَرَ عَلَى الْمَكَارِهِ فِي الدُّنْيَا دَخَلَ الْجَنَّةَ وَجَهَنَّمُ مَحْفُوفَةٌ بِاللَّذَاتِ وَالشَّهَوَاتِ فَمَنْ أَعْطَى نَفْسَهُ لَذَاتِهَا وَشَهَوَاتِهَا دَخَلَ النَّارَ» - بهشت بوسیله صبر در کارهایی که بر خلاف میل و نفس انسان است، کسب می شود پس هر کس در دنیا بر مکاره و سختی ها صبر کند، داخل بهشت شود. و اما جهنم بوسیله لذات و شهوت های نفس کسب می شود، پس هر کس لذت ها و شهوت های دنیا را اختیار نماید، داخل در آتش جهنم می شود.

انواع صبر

بهترین انواع صبر عبارت است از صبر جمیل. جابر از امام محمد باقر علیه السلام سؤال کرد: صبر جمیل چیست؟ حضرت فرمود: آن صبری است که انسان در پیش آمدهای ناگوار تحمل نماید و به این و آن شکایت نکند.

امیرالمؤمنین علیه السلام از پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله نقل کرده که فرمود:

«الصَّبْرُ لثَلَاثَةٌ: صَبْرٌ عِنْدَ الْمُعْصِيَةِ وَصَبْرٌ عَلَى الطَّاعَةِ وَصَبْرٌ عَنِ الْمُعْصِيَةِ. فَمَنْ صَبَرَ عَلَى الْمُعْصِيَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ ثَلَاثَةَ دَرَجَاتٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ وَمَنْ صَبَرَ عَلَى الطَّاعَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ سِتْمَانَةَ دَرَجَاتٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ نَحْوِ الْأَرْضِ إِلَى الْعَرْشِ وَمَنْ صَبَرَ عَنِ الْمُعْصِيَةِ كَتَبَ اللَّهُ لَهُ تِسْعِمِائَةَ دَرَجَةٍ مَا بَيْنَ الدَّرَجَةِ إِلَى الدَّرَجَةِ كَمَا بَيْنَ نَحْوِ الْأَرْضِ إِلَى مَنْتَهَى الْعَرْشِ».

(اصول کافی - ج ۲ - ص ۹۱).

صبر بر سه قسم است: ۱- صبر در مصیبت و آن سیصد درجه ثواب دارد که ما بین هر درجه با درجه دیگر به اندازه فاصله میان زمین و آسمان است. ۲- صبر در مقام طاعت دارای ششصد درجه ثواب است که فاصله هر دو درجه به اندازه ته زمین تا عرش است. ۳- صبر در موارد معصیت که نهصد درجه ثواب دارد و بین هر دو درجه، به اندازه ته زمین تا منتهای عرش است.

صبر در مصیبت

صبر در مصیبت ها و پیش آمدهای ناگوار و هنگام وارد شدن ضرر و زیانهای مالی و جانی، اجر و ثواب بی پایان دارد.

خداوند در آیه ۱۵۵ تا آیه ۱۵۷ سوره بقره می فرماید: شما انسانها را آزمایش می کنیم با ترس، گرسنگی و تلف شدن مال و جان و اولاد. بشارت باد بر آنانکه در این گونه مصیبت ها صبر کنند و صلوات و رحمت خدا بر آنان باد.

البته هر چه مصیبت بزرگتر و سخت تر باشد، لطف و عنایت است که از ناحیه خداوند به خواص از پندگانش متوجه می شود. در روایت وارد شده که خداوند اگر بخواهد در آخرت به بنده اش ارفاق نماید، او را در این دنیا به انواع گرفتاریها مبتلا می سازد.

امت انقلابی و حزب الله ایران، صبر را از ائمه معصومین علیهم السلام ارث برده و در مقابل شدائد ناشی از کارشکنی دشمنان ایستادگی کردند، خصوصاً خانواده های معظم شهدا و اسرا که عزیزانشان را در راه خدا داده اند. آری! اینان تربیت شده مکتب حضرت اباعبدالله الحسین علیه السلام هستند و از رهنمودهای پیامبرگونه امام بزرگوارمان الهام گرفته اند؛ آن امامی که وقتی فرزند برومندش آیت الله حاج آقا مصطفی «ره» را که راستی امید آینده انقلاب و اسلام بود، از دست داد، و در حد اعلی صبر کرد و تنها دو کلمه فرمود: «این از الطاف خفیه الهی بود».

صبر در مقام طاعت

صبر در مقام طاعت اجز و ثوابش به مراتب بیشتر از صبر در معصیت است. خدمتگزاران به جمهوری اسلامی در هر پست و مقامی که باشند، خدمت با اخلاصشان و صبر و تحملشان بر مشکلات و دشواری های انقلاب افضل

طاعات است و هر وقت در اثر کوشش و تلاش در خدمت خسته شدند با تذکر و توجه به این جمله حضرت امام که فرمود: «اگر همه عالم را بگردید، خسته تر از من نمی توانید پیدا کنید، لکن خدمت به اسلام و مسلمین از همه چیز مهم تر است» با این جمله رفع خستگی نمایند بلکه خستگی را به خود راه ندهند.

حضرت امام، جمله مذکور را در ضمن فرمایشاتشان خطاب به فرمانده لشکر ۶۴ ارومیه در اوائل انقلاب در حادثه ناگوار نقره (در آذربایجان غربی) که در اثر خیانت بعضی از اعضای دولت موقت اتفاق افتاده بود، ایراد فرمودند. راستی اگر انسان قدری از برنامه کارهای حضرت امام مطلع باشد و روی آن دقت کند به حقیقت و واقعیت جمله مزبور پی می برد و تصدیق می کند امام بزرگوار تا آن سن و سالش، در مقام طاعت و خدمت به جمهوری اسلامی چقدر صبور و متحمل است.

حال که سخن از امام بمیان آمد، مناسب است به طور اشاره، از طاعت آن بزرگوار در مقام عبادت ذکر کنیم: امام امت حدود ۱۴ سال در نجف اشرف، هر شب سراسر ساعت مغفین به زیارت مولی امیرالمؤمنین علیه السلام مشرف می شدند. یکی از علمای محترم تهران - قبل از شروع نهضت - در جلسه ای که صحبت از طاعت امام بود گفت: شبی مهمان مرحوم آیت الله حاج آقا مصطفی بودم، ثلث آخر شب با صدای ناله و گریه ای بیدار شدم. حاج آقا مصطفی را بیدار کردم و گفتم: مثل اینکه در همسایگی کسی مرده است که صدای شیون بلند است.

حاج آقا مصطفی گوش داد و گفت: در همسایگی خبری نیست بلکه حاج آقا ام است که هر شب، ثلث آخر شب بیدار است. با رب الارباب اینگونه راز و نیاز می کند.

حجة الاسلام حاج شیخ حسن صانعی می گفت: اوائل انقلاب هر روز حضرت امام - در قم - از حدود ساعت ۸/۳۰ صبح تا ظهر ملاقاتهای عمومی و سخنرانی های مفصلی انجام می داد و چندین بار از پله ها بالای پشت بام رفته و به ابراز احساسات امت حزب الله پاسخ می گفت. یک روز چند دقیقه به ظهر مانده، امام در حالی که به اتفاق استراحت می رفت، در سیمای مبارکش خستگی فوق العاده احساس نمودم، خودبخود گفتم: الآن امام می رود و از فرط خستگی می افتد! دنبال ایشان وارد شدم، دیدم امام در حال قیام مشغول نافله ظهر است.

صبر در مورد معصیت

صبر در مورد معصیت از صبر در معصیت و در مقام طاعت والا تر و افضل است. انسان وقتی که با معصیت مواجه شد، با شیطان و نفس اماره خود معارضه نموده مرتکب معصیت نشود انسان هر کار و معصیتی اگر داشته باشد، به رقیب خود حسد نورزد و در کارهای او کارشکنی نکند. این است جهاد اکبر که از جهاد در میدان مبارزه با دشمنان خدا بزرگتر است: جهاد با نفس اماره و پیروی نکردن از شهوات و هواهای نفسانی. خداوند به همه ما توفیق دهد که در هر سه مقام (معصیت، طاعت و معصیت) صبر را پیشه خود قرار دهیم. □